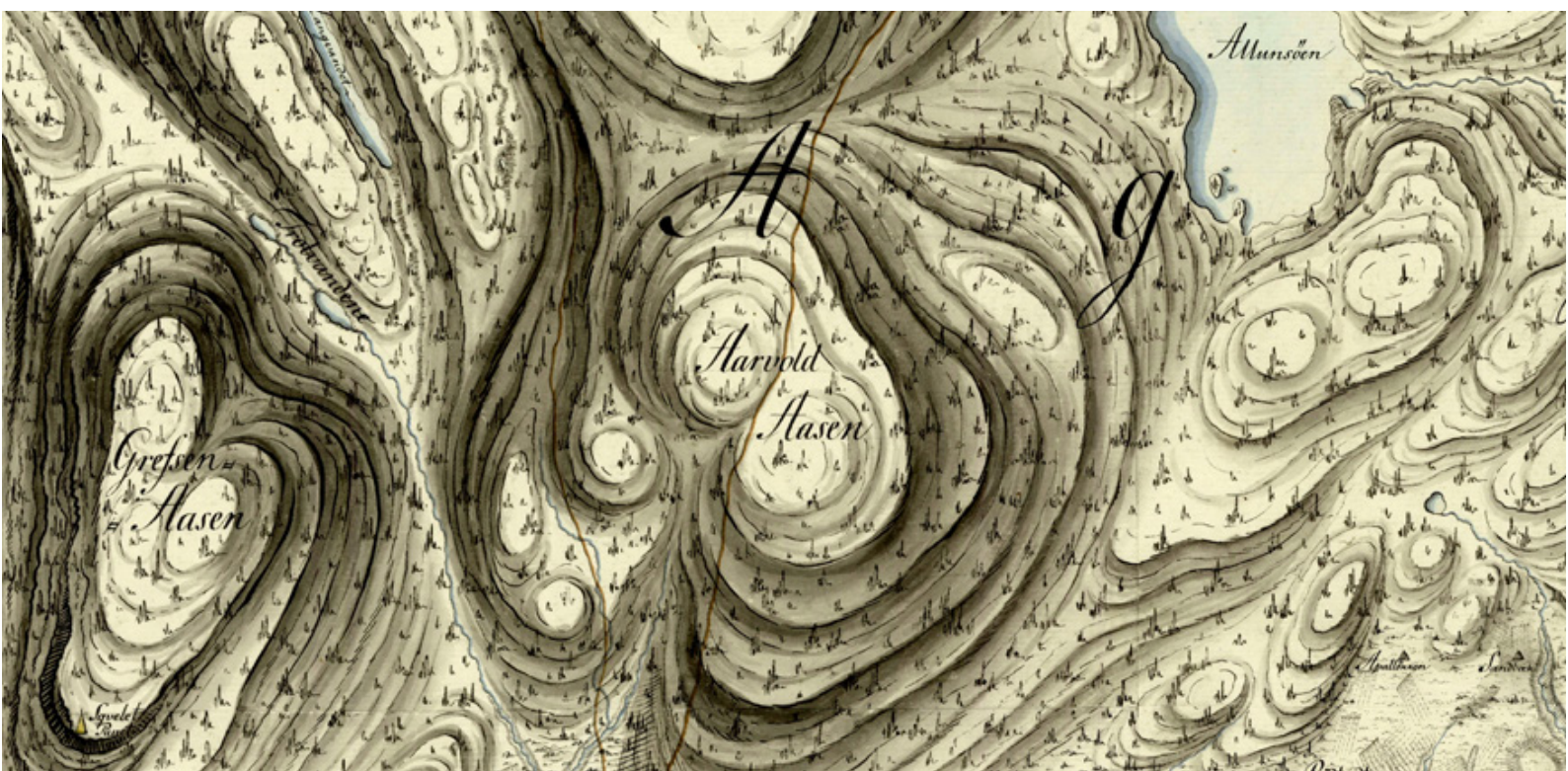

Maridalens Venner

Ståle Pinslie

En diskusjon om Gamle Hadelandsvei

Etterskrift juni 2021

Maridalens Venner

Ståle Pinslie

En diskusjon om Gamle Hadelandsvei

Omslagsbilde: Kart fra 1797 – Hadelandsveien er vist over Årvollåsen.

Etterskrift juni 2021

Etterlyst kart funnet! Gamle Hadelandsvei vist fra Laskerud til Harestua

'Croqui militaire d'un voyage pittoresque aux Alpes de Tellemark'.
Oversatt: Militærkart fra en reise gjennom de pittoreske alper i Telemark.

Var det Karl Johan, advokatsønn fra Sør-Frankrike og tidligere general i Napoleons hær, konge av Norge og Sverige som sørget for å udødeliggjøre Gamle Hadelandsvei i Norge?

Etterskrift

Temaet våre eldste ferdselsveier gjennom Nordmarka har vært lite påaktet selv blant flittige markabrukere. Begrepene, slik som Gamle Hadelandsvei og Bygata, lever godt blant folk som bor nær disse veiene, men omlegging i stiforingen påvirket av samfunnsendringene, særlig på 1800-tallet, har gått leg og lærd hus forbi. Dette var årsaken til at 'Tillegg til Årsskrift 2017' ble gitt ut i april 2021.

Etter utgivelsen har det kommet noen tilbakemeldinger og kommentarer.

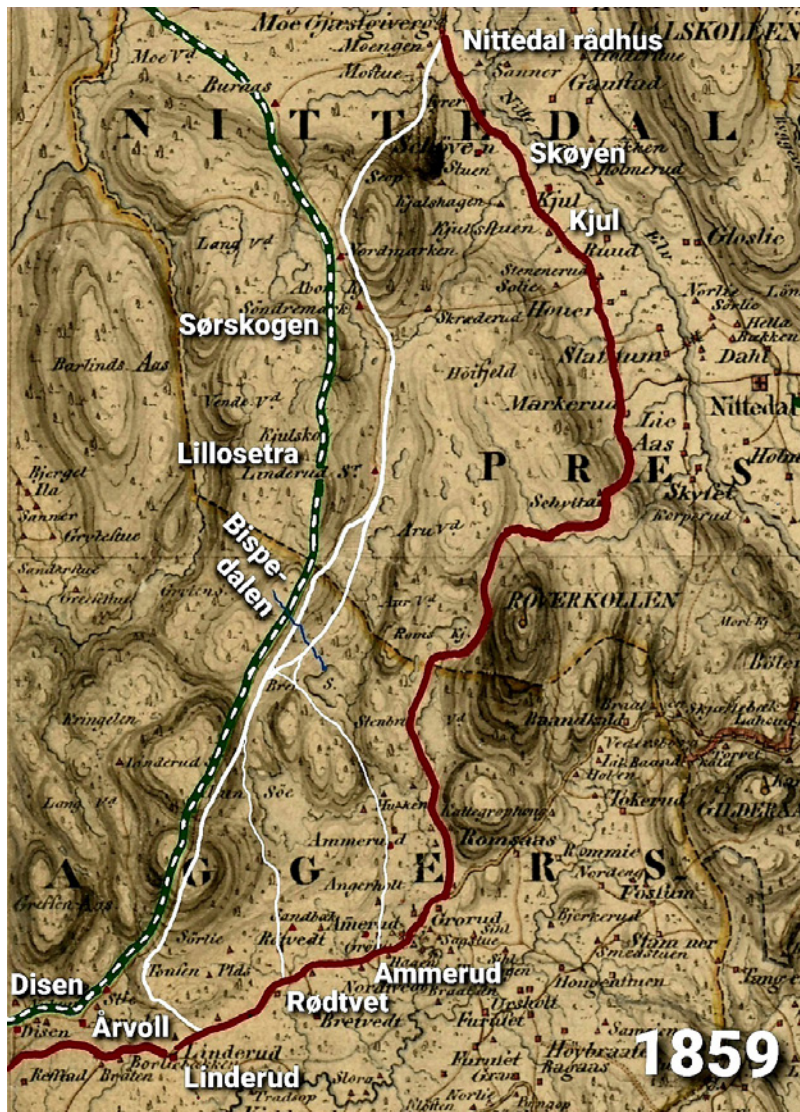
Det er derfor behov for en nærmere presisering og dokumentasjon ved hjelp av historiske kart, utgitt mellom 1797 og 1949, for å illustrere min påstand om det opprinnelige veivalg for Hadelandsveien over Årvollåsen og videre nordover – strake veien mot Hadeland – i motsetning til seterveier og veier mellom gårder og plasser.

Å påvise en stabil retning for den urgamle kløvveien er sakens kjerne.

Hakadal 8. juni 2021

Ståle Pinslie

1859 – Gammel kløvvei og ny kjerrevei til Hadeland.

STIPLLET STREK: Hadelandsveien, kløvvei/oldtidsvei.
 RØD STREK: Bergensveien, opparbeidet på 1700-tallet, ferdig ca. 1800.
 HVITE STREKER: Lokale veier til Nittedal

Kartet er et utsnitt av kart fra 1859 som i sin fulle størrelse viser alle hovedveiene ut av Oslo nordover; Oldtidsveien over Stovner (ridevei), Gamle Trondhjemsvei over Skillebekk og Gamle Bergensvei over Bjøråsen (begge kjerreveier) samt Gamle Hadelandsvei (ridevei/oldtidsvei) over Årvollåsen. Det samme vises på kartene fra 1797, 1806 og 1813.

Gamle Hadelandsvei hadde gått ut av bruk som ridevei til Hadeland mot slutten av 1700-tallet – parallelt med opparbeidelsen av Bergensveien – men som del av en ridevei til Nittedal må den ha vært viktig for å komme med på de ovenfor nevnte 'veikart'. Ikke så rart – strekningen fra Sinsen til gjestgiveriet Mo i Nittedal (der rådhuset ligger i dag) var omkring 3 km kortere enn Gamle Bergensvei over Bjøråsen. De andre veiene fra Ammerud, Rødtvet og Linderud var 1-2,5 km kortere.

Langs det samme fåret der Hadelandsveien gikk var også den naturligste og korteste vei mellom Årvoll og Nittedal.

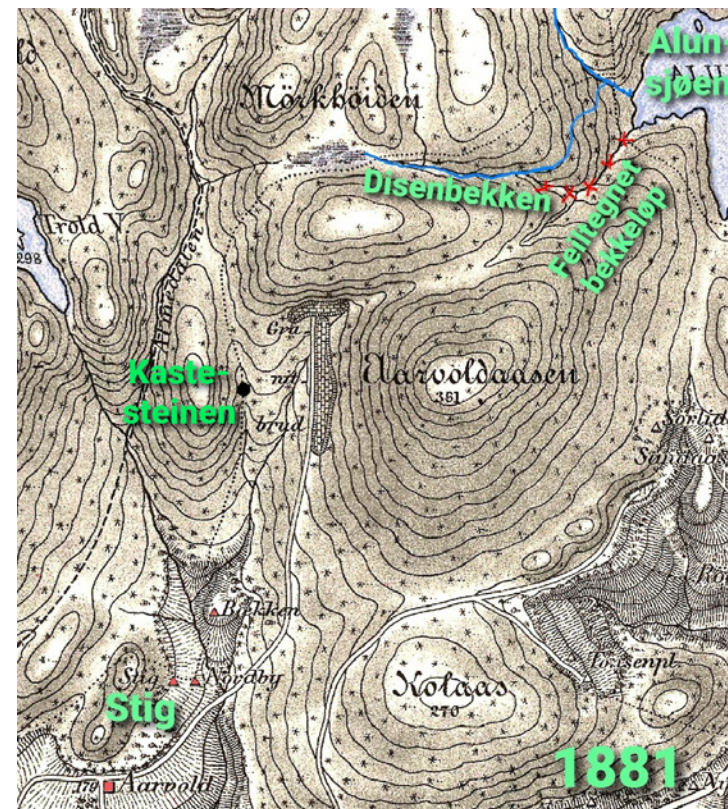
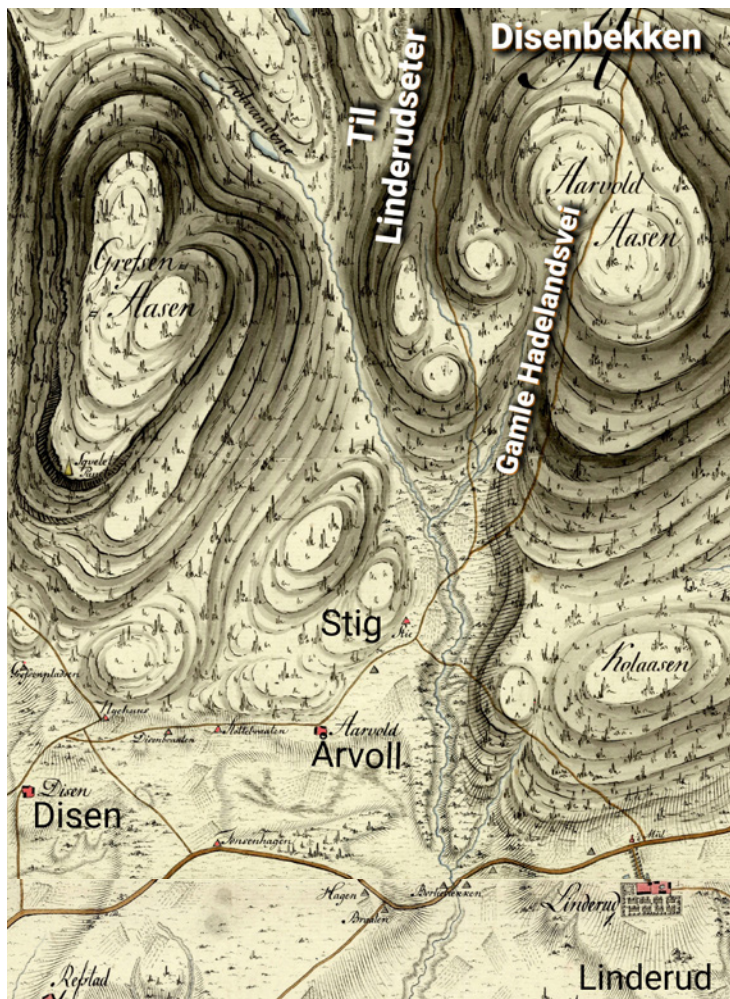
Det er vanskelig å tidfeste når de forskjellige veivalgene oppstår da de opplagt beror på etablering av gårder, plasser og setre. Og på bruken; ridesti, fotsti eller krøttersti. Rideveien valgte oftest å gå høyt og tørt. Vandrende og krøtter gikk gjerne lavere. Men den direkte linjen mellom Årvoll og Nittedal har sikkert vært i bruk fra bosettingens begynnelse.

Kartutsnittet fra 1804 viser at det også gikk en vei rundt Arvollåsen.

Alle 'veikart' fra 1797, 1806, 1813 og 1859 og fem amtskart fra 1825 til 1919, viser *kløvveien* til Hadeland over Årvollåsen.

Kart 1874 og 1881
Første kart med pålitelige høydekurver.
Bare vei rundt Årvollåsen vises.

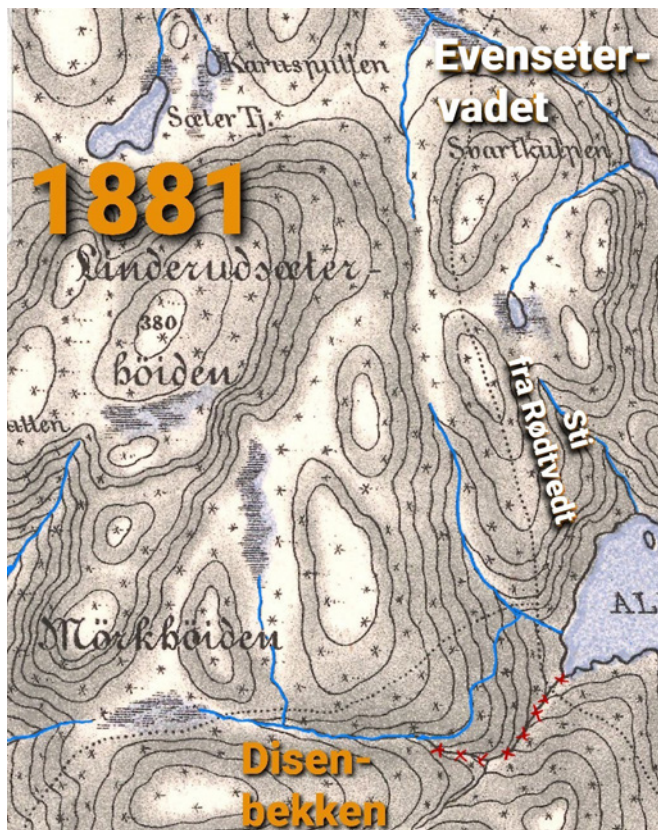

De to kartene fra 1874 og 1881 er identiske med et vesentlig unntak. 1874-kartet har høydekurver med 25 fot ekvidistanse og tydelig markering av 100-fotkurvene. 1881-kartet derimot har 10 meter ekvidistanse og ingen markering av 100-meterkurvene. Tilpasning til metrisk system har bl.a. medført feil høyde på Storhaug ved telling av høydekurver.

Ingen sti er vist over Årvollåsen og heller ikke Hadelandsveien nordover fra Disenbekken. Veien følger det gamle farete forbi 'kastesteinen', går nord og deretter øst langs Disenbekken mot Alun-sjøen.

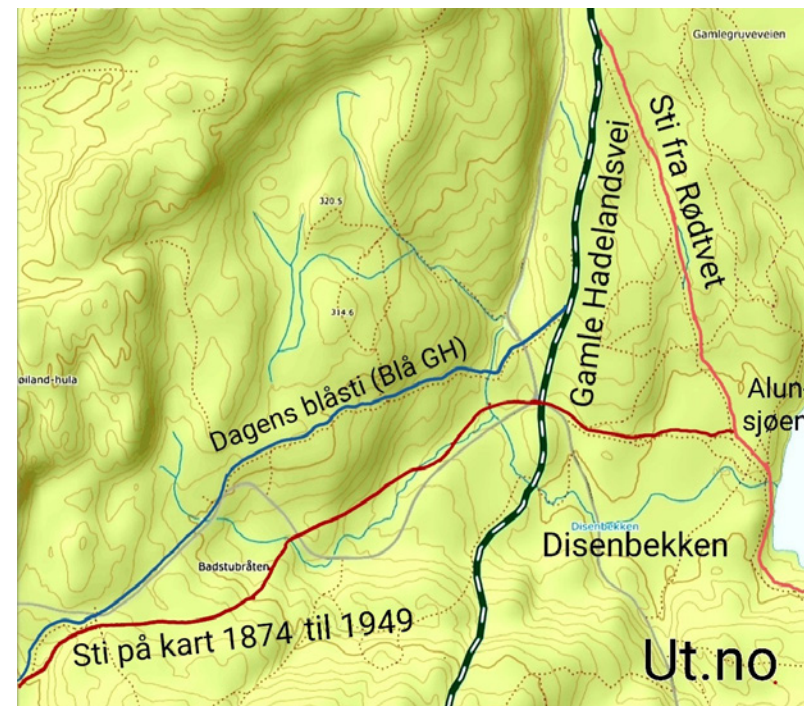
Seterveien til Linderudseter er antagelig tatt med på kartene for tydelig å vise hvor den og kløvveien til Hadeland skilte lag, da ingen annen setervei vises på disse kartene. Amtskartene (1825, 1827, 1879, 1901, 1919) viser også seterveien fra Linderud gård over Årvollåsen til Lilloseier, men amtskartene er vesentlig mindre detaljert.

Stien langs Disenbekken møter faret fra Rødtvet, går nordover og kommer inn på Hadelandsveien halvveis til Evensetervadet.

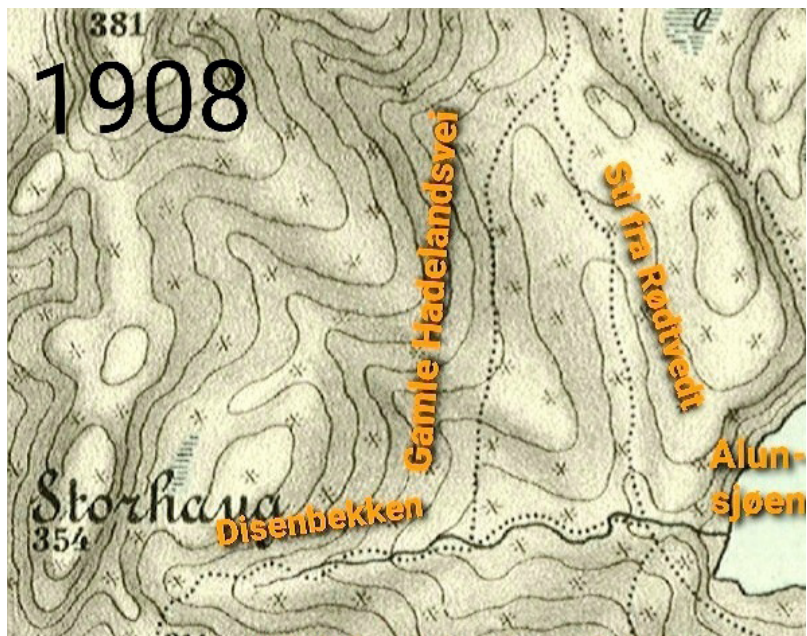
Tre bekketrysninger (to ringer på siden foran) stemmer slik stien er funnet. En slik omvei, med fall i terrenget, er neppe forenlig med en effektiv kløvvei til Hadeland – som umulig kan være denne stiens mål. Tiden hadde for lengst forlatt den opprinnelige og ensomme kløvveien til Hadeland.

Stien langs Disenbekken er ifølge kartene den eldste stien rundt Årvollåsen og langt lettere og bedre enn dagens Blå GH (med litt rydding). Det er forståelig at fotfolk og særlig buskap valgte denne veien framfor kløv- og rideveien rett fram over åsen.

Dagens gamle Hadelandsvei (Blå GH) er første gang vist på kart i 1946. Rød strek viser det eldre faret fram mot Alunnsjøen.

Kart 1908, 1913, 1924 og 1932

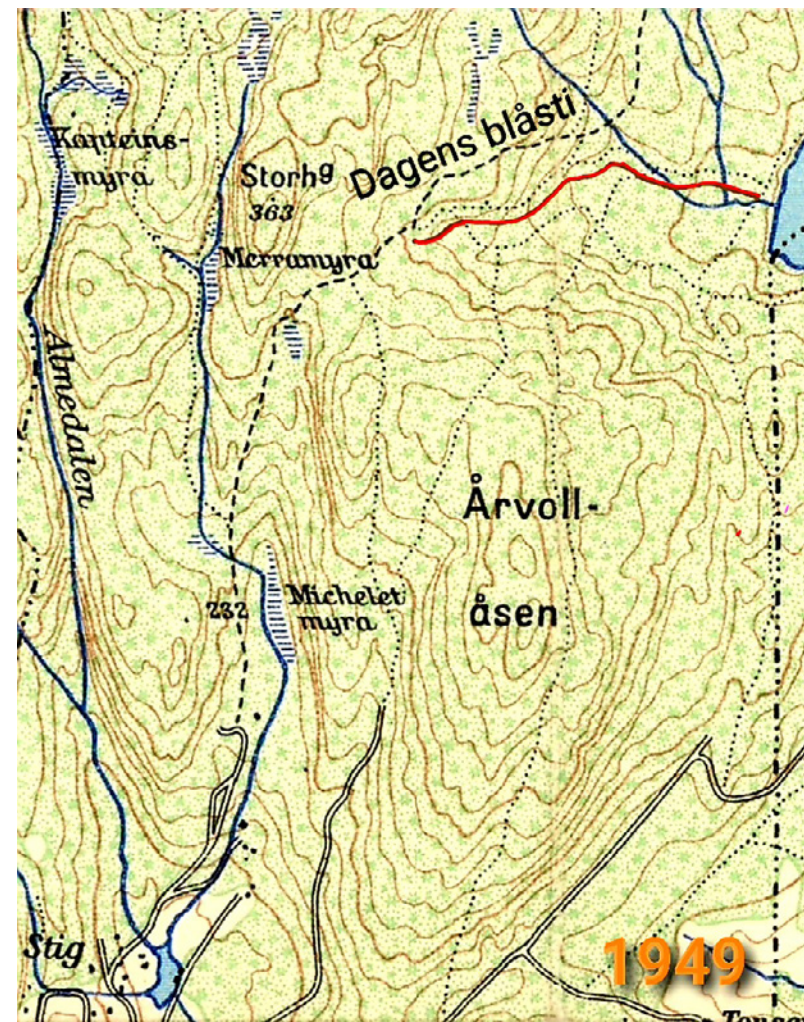

For første gang etter 'veikartene' utgitt i perioden fra 1797 til 1859 er Hadelandsveien vist riktig inntegnet nordover fra Disenbekken. Er det turfolket som oppsøker 'på gjengrodde stier'?

Fra 1908 vises også at stien vist på 1974 og 1881-kartene krysser Disenbekken fem ganger slik den er funnet.

Denne stien langs bekken er ikke identisk med dagens blåsti, (hittil betraktet som Gamle Hadelandsvei).

Kart 1949

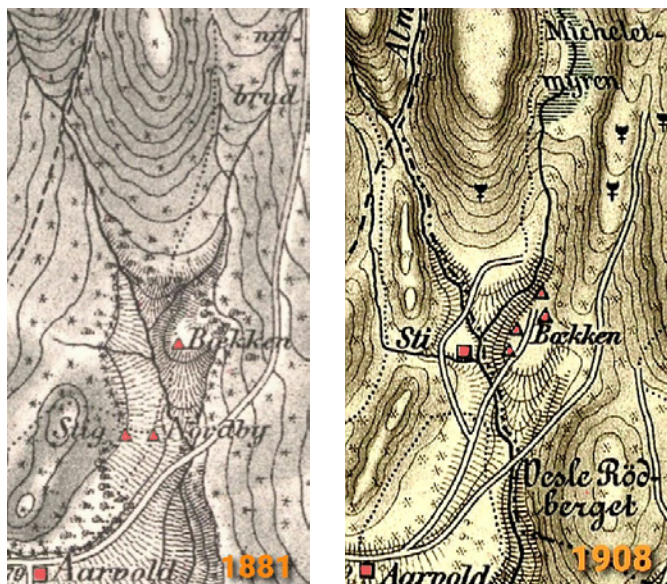

1. Dagens blåsti (Blå GH) er vist for første gang i 1946, her i 1949. Den er ført inn i Gamle Hadelandsvei nordover fra Disenbekken og fikk påskrevet navnet 'Hadelandsvegen' i Bispedalen, se side 18.

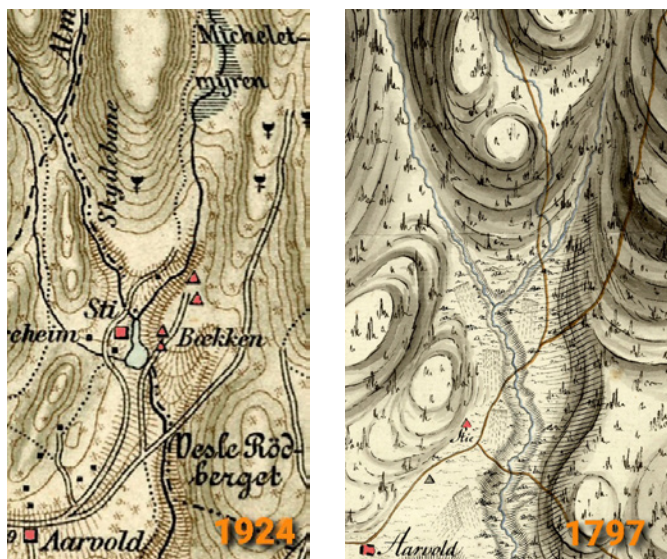
2. Kartet viser også en litt annen variant av den eldre stien mot Alun-sjøen, forsterket med rød strek, vist på kart fra 1874 til 1949.

3. Kløvveien over Årvollåsen er forlatt og ikke vist sammenhengende nord for toppen etter 1859.

Gamle Hadelandsvei i Årvollområdet

Kløvveien er erstattet av kjerrevei til granittbruddene.

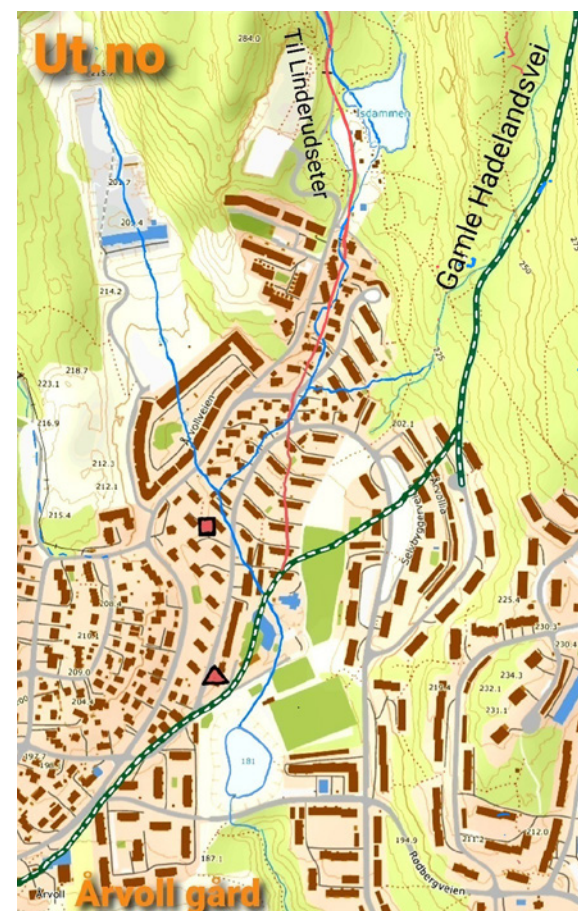
De øvre to sidestilte kartene på siden foran viser plassen Stigs to beliggenheter i.h.h. kart fra 1881 og 1908 som på Ut.no-kartet nedenfor er markert med rød trekant og firkant.

Bare kartene fra 1797 til 1859 viser Hadelandsveiens trasé der den krysser det samlede bekkefaret.

Ut.no-kartet viser hvorledes Hadelandsveien stemmer med 1797-kartet linjeføring og bekkepassering.

1797-kartet viser høydene vest for Stigs tidligere beliggenhet i likhet med Vesle Rødberget, likeså de tre kollene rundt Isdammen.

Kollen nordøst for dammen må bestiges for å oppdages.

Sammenligning av bekkeløpene viser at bekkens tilsynelatende tilfeldige buktninger på 1797-kartet går ganske nøyaktig slik bekken fortsatt går i dagen fra nord for Isdammen og et stykke ned i bebyggelsen. På kartet i midten har jeg forsterket bekken og tegnet stien slik den gikk. Isdammen er gravd ut av Micheletmyra som bekken på 1797-kartet rant gjennom.

1797-kartets nøyaktighet i detaljer styrker dette kartets pålitelighet.

Eiendomskart i 1806 viser setervei fra Linderud gård

Eiendomskartet over Groruddalen viser to knapt synlige stier fra midtre Sletten under Linderud gård (forsterket med grønn strek). Én setervei til Linderudseter nord for Årvoll, og én (seter-)vei rundt Årvollåsen som følger dagens gamle Hadelandsvei (Blå GH) ned i Bispedalen og et stykke videre til der kartet stopper sør for den ennå ikke bebygde Lillosetervollen.

Dette 1806-kartet er mer lesbart enn utsnitt av 1804-kartet vist på side 7. Begge kartene bekrefter veien rundt Årvollåsen og ned i Bispedalen mot Lilloseter og Sørskogen, altså lokale veier til setre og plasser og til Nittedal.

Kløvveien til Hadeland har aldri siktet mot disse plassene, dens bruk opphører gradvis, men forblir festet til veikart i Akershus og brukes stedvis.

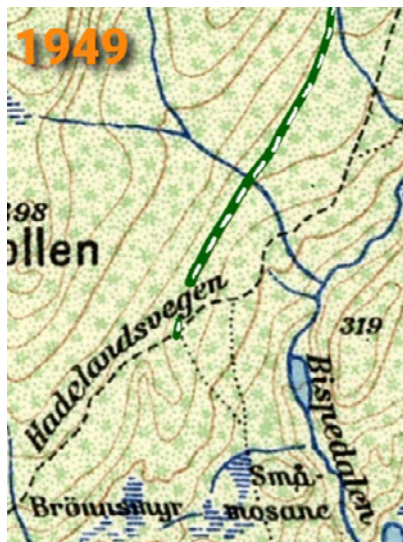

Nye kartfunn

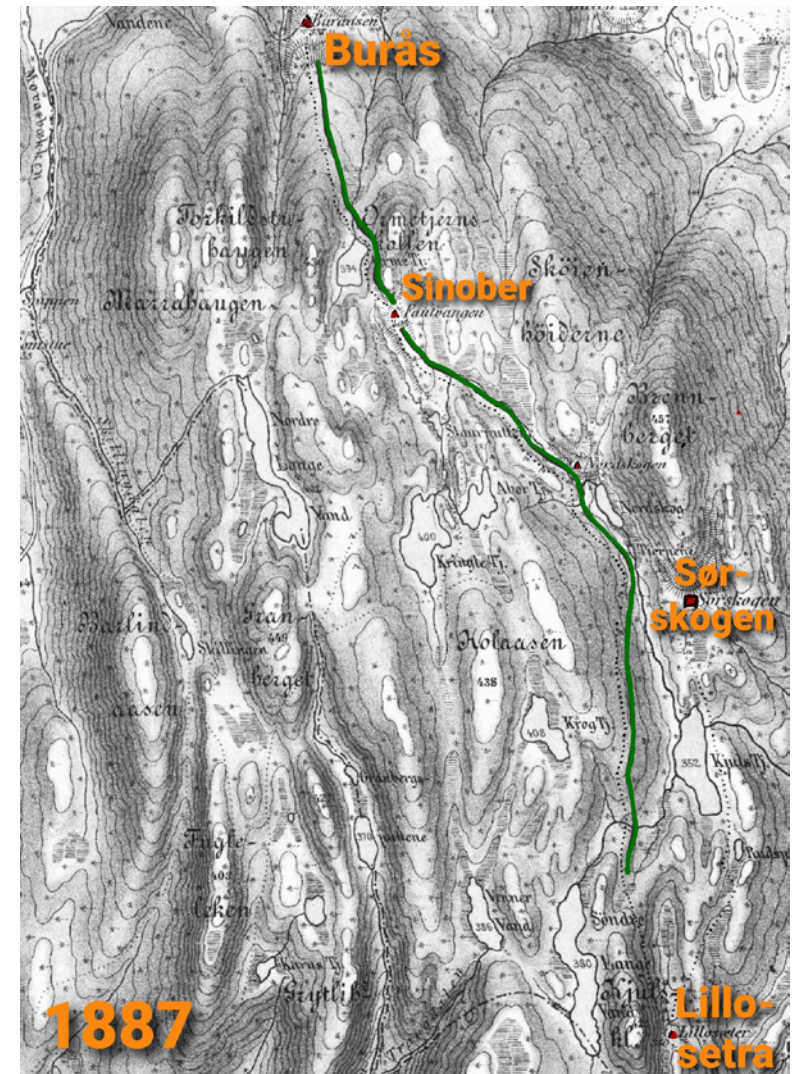
Hadelandsveien, eller Gamle Hadelandsvei, lever i folks minne, men bruken av den har gjort noen avstikkere og målet er tapt av syne. Dette kartet fra 1949 har uheldigvis 'Hadelandsvegen' kartfestet nettopp på det punkt der fot- og krøtterstien velger en annen vei mot Lilloseter og Sørskogen.

Jeg har tegnet inn den opprinnelige Hadelandsveien (Grønnstiplet GH) der den tar av fra dagens Blå GH der denne går ned i Bispedalen mot Lilloseter.

I 'Tillegg til Årsskrift 2017', som ble utgitt i april i år, forklarer jeg et stisystem fra Ammerud som møter stien til Lilloseter i Bispedalen og den eldre stien som fører inn på gamle Hadelandsvei (grønnstiplet). Begge stiene vises tydelig på dette 1949-kartet.

Gamle Hadelandsvei mellom Søndre Langvann og Burås ved Movann

Svakt prikket sti mellom Søndre Langvann og Burås forsterket med grønn strek: Gamle Hadelandsvei – funnet i terrenget og vist på kart slik Atle Sørskogen har hevdet. Denne stien er også vist på kart i 1881, 1901 og 1912.

1962-kartet over viser Gamle Hadelandsvei prikket der bilveien ble anlagt i stien.

1887-kartet (side 19) viser traséen i lia vest for Sørskogen.

Bare langs de blå strekene mangler Gamle Hadelandsvei historisk kartdokumentasjon i Lillomarka.

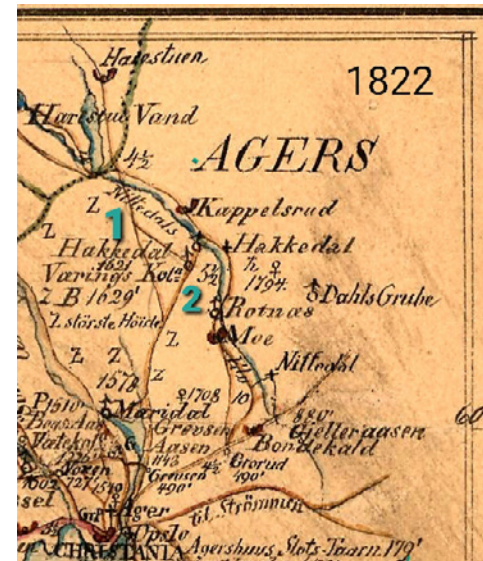
I 'Tillegg til Årsskrift 2017', er det dokumentert at Gamle Hadelandsvei er vist på 1797-kartet fra Årvoll til Grensebekken.

Gamle Hadelandsvei mellom Laskerud og Harestua

'Croqui militaire d'un voyage pittoresque aux alpes de Tellemark'

Et sjeldent funn; et fransk militærkart fra 1822. Et nøyaktig og sirlig håndtegnet (selvfølgelig) kart med norsk påskrift.

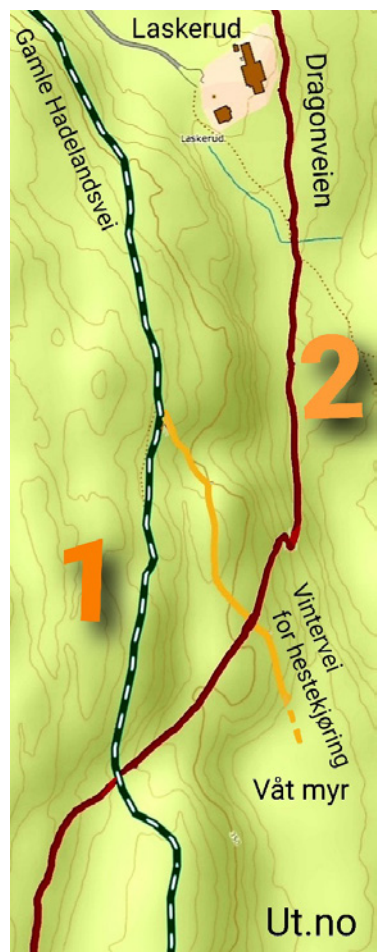

Avstander er bemerkelsesverdig riktige holdt opp mot moderne kart. Jeg har ikke funnet andre kart i Kartverket eller Nasjonalbiblioteket som viser Gamle Hadelandsvei mellom Laskerud og Harestua, slik utsnittet viser.

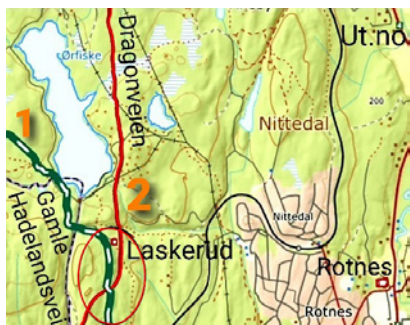
Det nye er at vei nr.1 vist på kartet tar av fra vei nr. 2 og krysser Hakadalselva sør for Harestuvannet.

Det kan bare være traséen til Gamle Hadelandsvei mellom Laskerud og Harestuvannet – ikke vist på kart hverken tidligere eller senere. Gamle Hadelandsvei er ikke vist fra Christiania gjennom Lillomarka og opp til stidelet sør for Laskerud fordi den forlenget var gått ut av bruk.

Ikke uventet viser militærkartet også vei nr. 2, Dragonveien (navnet er mitt påfunn) langs østsiden av Maridalsvannet – også vist på kart fra 1750 ‘De fire søndenfjeldske dragonregimenter’. Veien krysser Gamle Hadelandsvei i stidelet ca. 600 meter sør for Laskerud som vist på 1822-kartet.

Dragonveien fortsetter opp til Høgda bak Varingskollen og ned forbi Hakedals Verk. Streken på 1822-kartet følger ‘Seterveien’ til en funnet trasé sør for husene på Burås. Videre over vadestedet ved sagdammen og inn på den eldgamle veien langs østsiden av Hakadalselven. Dette bekrefte av måling på kartet, hvis avstander er svært nøyaktige, samt funn av skjerpene vist på 1822-kartet og steinfundamenter ved vadestedet over Hakadalselva. Den eldste rideveien fra Oslo må ha gått her.

Dragonveien krysser Gamle Hadelandsvei sør for Laskerud (på høyde med Rotnes) som vist på 1822-kartet, og fortsetter øst for Ørfiske (rød strek).

I kap. 8 i Årsskrift 2017 har jeg gjort rede for funn av spor nordover fra Laskerud langs østsiden av Ørfiske etter den korteste og trolig eldste veien mellom Oslo og Hakadal.

1822-kartet oppmuntret meg til å fortsette letingen etter sporene fra veiskillet nordover forbi Laskerud. Nord for der Dragonveien krysser Gamle Hadelandsvei går veien ned i en bratt s-sving og fortsetter på en velbrukt sti fram mot husene på Laskerud. Derfra finnes den igjen i skogen nord for låven og krysser en dyp bekkedal. Stien fortsetter mot S/Ø-siden av Ørfiske der den bare er synlig for et trenet øye. Til Burås eller til Hakedals Verk er sporene tydelige og stien mye brukt.

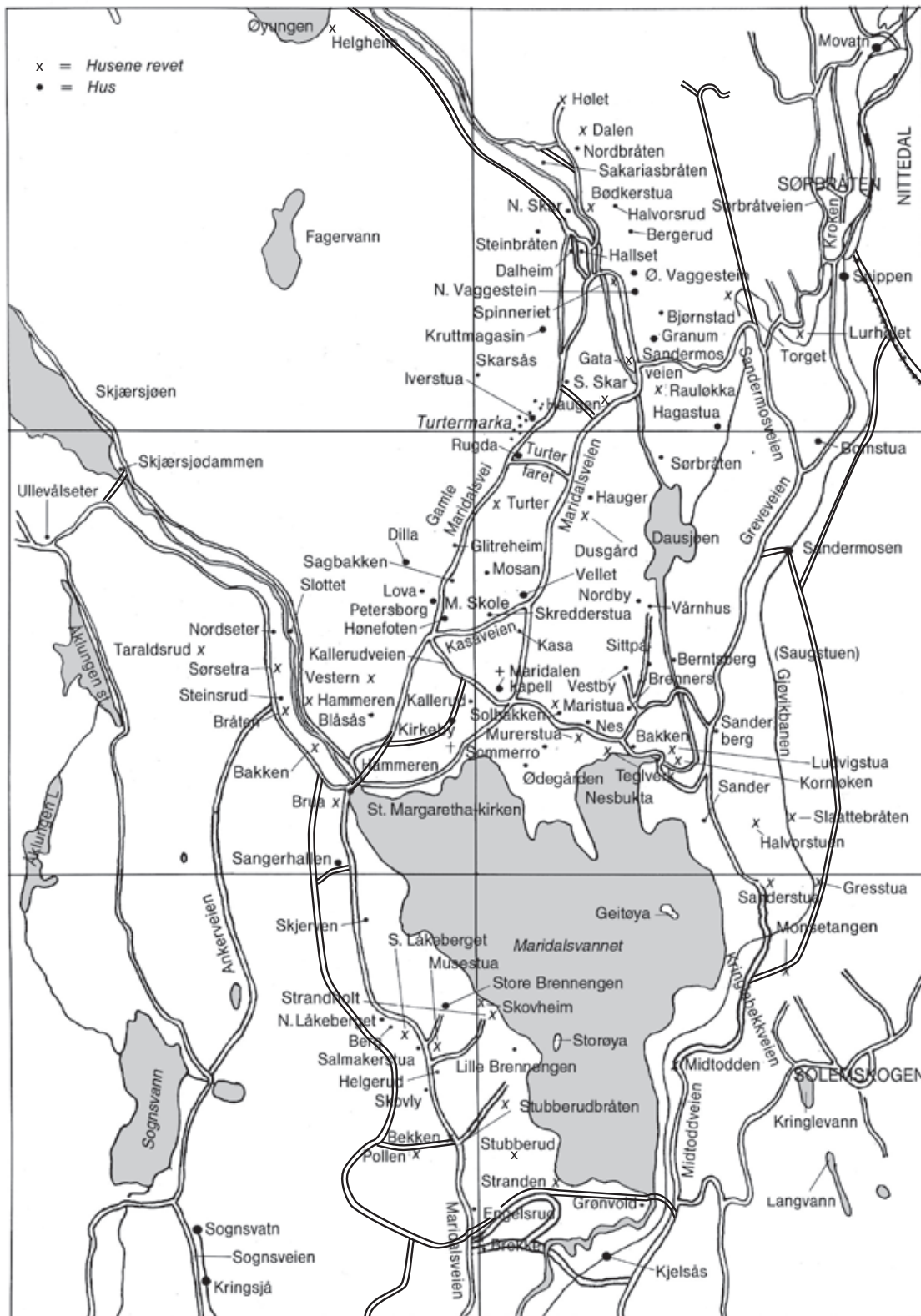
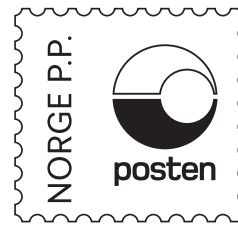
I Årsskrift 2017 har jeg skrevet at Dragonveien gikk forbi Fredrikstad over eidet mellom de to Ørfiskevannene. Det er overveiende sannsynlig at den har gått den korteste veien øst for Ørfiske i den ovenfor beskrevne trasé.

Strek på 1822-kartet som binder vei 1 og 2 sammen er i dag mye brukt fram til og forbi Elvannet der den møter Gamle Hadelandsvei.

- Det franske kartet fra 1822 dokumenterer og bekrefter:
- Oldtidsveien Gamle Hadelandsvei gikk nordover fra Laskerud forbi Fredrikstad og Trehørningen og krysset Hakadalselva sør for Harestuvannet (side 60 i Årsskriftet 2017).
 - Dragonveien gikk fra Christiania langs østsiden av Maridalsvannet. Fra stidelet sør for Laskerud viser 1822-kartet traséen til den korteste og trolig eldste rideveien øst for Ørfiske over Høgda forbi Burås.

Returadresse:
Maridalens Venner
Konvallveien 67
2742 Grua

www.maridalensvenner.no
www.maridalspillet.no

